

UNIVERSITATEA „OVIDIUS” DIN CONSTANȚA  
ȘCOALA DOCTORALĂ DE ȘTIINȚE UMANISTE  
DOMENIUL DE DOCTORAT: FILOLOGIE

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

# **STRUCTURI INTEROGATIVE ÎN DISCURSUL DIDACTIC SCRIS**

Coordonator:

Prof. univ. dr. Petre Gheorghe BÂRLEA

Student-doctorand:

Constantin-Georgel STOICA

CONSTANȚA, 2022

# CUPRINS

## CUPRINS

## SIGLE ȘI ABREVIERI

## INTRODUCERE

1. Motivație
2. Stadiul cercetărilor
3. Metodele de lucru
  - 3.1. *Analiza discursului din perspectiva actelor de vorbire*
  - 3.2. *Analiza logico-semantică a interogației*
  - 3.3. *Analiza pragmatică a discursului didactic scris*
4. Corpusul de texte
5. Precizări terminologice

## CAPITOLUL I

### BAZA LOGICO-SEMANTICĂ A ÎNTREBĂRILOR

- 1.1. Erotetica – logica întrebărilor
- 1.2. Structura logică a întrebărilor
  - 1.2.1. *O tipologie a întrebărilor din perspectiva logicii*
    - 1.2.1.1. *Întrebări de decizie*
    - 1.2.1.2. *Întrebări complete*
    - 1.2.1.3. *Alte tipuri de întrebări*
  - 1.2.2. *Răspunsurile la întrebările adresate corect*
    - 1.2.2.1. *Răspunsuri directe și indirecte*
    - 1.2.2.2. *Răspunsuri complete și parțiale*
    - 1.2.2.3. *Răspunsuri imediate și mediate*
    - 1.2.2.4. *Răspunsuri exhaustive și neexhaustive*
- 1.3. Formularea corectă a întrebărilor. O perspectivă logico-semantică
  - 1.3.1. *Patru condiții logice necesare unei interogații corecte*
  - 1.3.2. *Paralogisme erotetice*
  - 1.3.3. *Semiotica erotetică și condițiile adresării corecte a întrebărilor*
    - 1.3.3.1. *Câteva precizări terminologice*
    - 1.3.3.2. *Întrebări sintactic incorecte*
    - 1.3.3.3. *Întrebări semantic incorecte și întrebările nedeterminate semantic*
    - 1.3.3.4. *Întrebări pragmatic incorecte*

## CAPITOLUL AL II-A

### PERSPECTIVA LINGVISTICĂ ÎN ANALIZA INTEROGAȚIEI

- 2.1. Structura lingvistică a întrebărilor
  - 2.1.1. *Nivelul sintagmatic*
  - 2.1.2. *Nivelul paradigmatic*

- 2.1.3. *Nivelul semantic*
- 2.1.4. *Nivelul pragmatic*

## 2.2. Enunțuri interogative totale (EIT)

- 2.2.1. *Trăsături definitorii ale EIT*
- 2.2.2. *Aspecte teoretice*
- 2.2.3. *Scurte considerații statistice*
- 2.2.4. *Interogative totale cu vârf emfatic pe predicția sintactică*
  - 2.2.4.1. *Structuri interogative totale în propoziție*
  - 2.2.4.2. *Structuri interogative totale în frază*
  - 2.2.4.3. *Interogații totale cu verb epistemic modalizator*
- 2.2.5. *Structuri interogative totale cu vârf emfatic pe alte componente ale enunțului*
- 2.2.6. *Cazuri particulare de structuri EIT*
  - 2.2.6.1. *Structuri interogative negative*
  - 2.2.6.2. *EIT cu presupuziții de adevăr*
  - 2.2.6.3. *Interogații duble și multiple*
  - 2.2.6.4. *Asocieri de structuri interogative (EIT + EIP etc.)*
  - 2.2.6.5. *Asocieri de structuri interogative cu structuri asertive*
  - 2.2.6.6. *Transpunerea EIT în vorbirea indirectă*
- 2.2.7. *Concluzii cu privire la enunțurile interogative totale*

## 2.3. Enunțuri interogative parțiale (EIP)

- 2.3.1. *Trăsături definitorii ale EIP*
- 2.3.2. *Considerații statistice*
- 2.3.3. *Variabilele identificării constituentului în formularea EIP*
  - 2.3.3.1. *Pronumele și adjectivele pronominale*
    - 2.3.3.1.1. *Pronumele și adjectivul interogativ **care**?*
    - 2.3.3.1.2. *Pronumele și adjectivul interogativ **ce**?*
    - 2.3.3.1.3. *Alte pronume și adjective interogative*
  - 2.3.3.2. *Adverbe și locuțiuni adverbiale*
- 2.3.4. *Cazuri particulare de EIP*
  - 2.3.4.1. *EIP cu tematizare nonprototipică*
  - 2.3.4.2. *Asocieri de două sau mai multe interogative parțiale*
  - 2.3.4.3. *Asocieri de structuri interogative diferite*
  - 2.3.4.4. *Structuri EIP eliptice*
- 2.3.5. *Structuri EIP cu valori asertive/imperative/directive*
- 2.3.6. *EIP cu structură neinterogativă*
- 2.3.7. *Concluzii cu privire la enunțurile interogative parțiale*

## 2.4. Enunțuri interogative alternative (EIA)

- 2.4.1. *Trăsături definitorii ale EIA*
- 2.4.2. *Despre logica disjuncției în interogația alternativă*
- 2.4.3. *Considerații statistice*
- 2.4.4. *Analiza enunțurilor interogative alternative*

- 2.4.4.1. *Disjuncția la nivelul frazei*
- 2.4.4.2. *Disjuncția la nivelul propoziției*
- 2.4.4.3. *EIA și alte structuri interogative – asocierea și transferul*
- 2.4.5. *Concluzii cu privire la enunțurile interogative alternative*

## COPITOLUL AL III-LEA

### INTEROGAȚIA ÎN DISCURSUL DIDACTIC

- 3.1. Considerații preliminare
- 3.2. Comunicare didactică și erotetică
  - 3.2.1. *Discursul didactic scris și conceptul de 'comunicare'*
  - 3.2.2. *Definirea comunicării*
  - 3.2.3. *Interpretări ale conceptului de 'comunicare'*
  - 3.2.4. *Funcțiile discursului didactic scris*
- 3.3. Taxonomia lui Bloom și structurile interogative în discursul didactic scris
  - 3.3.1. *Preliminarii*
  - 3.3.2. *De la psihologie la lingvistică în taxonomia lui Bloom*
  - 3.3.3. *Premisele unei studii de caz*
    - 3.3.3.1. *Nivelul „sintezei”*
    - 3.3.3.2. *Nivelul „evaluării”*
    - 3.3.3.3. *Nivelul „înțelegerii”*
    - 3.3.3.4. *Nivelul „aplicării”*
    - 3.3.3.5. *Nivelul „cunoașterii”*
  - 3.3.4. *Nivelurile cognitive ale lui Bloom și ocurențele interogative din manualul editurii „Art” pentru clasa a XII-a (Studiu de caz 1)*
- 3.4. Structurile interogative și evaluările formale (Studiu de caz 2)
  - 3.4.1. *Premisa studiului de caz*
  - 3.4.2. *O analiză pragmatică a evaluării*
- 3.5. Concluzii cu privire la aspectul discursiv-cognitiv al interogațiilor

## CONCLUZII GENERALE

## BIBLIOGRAFIE

## CUVINTE-CHEIE

Accent emfatic, cuvânt interogativ, discurs, disjuncție, epistemic, erotetică, interogativă alternativă, interogativă parțială, interogativă totală, interogație, întrebare, modalizare, pragmatica erotetică, structură interogativă.

## REZUMAT

### 1. Premise și obiective

Lucrarea de față pornește de la premisa că structurile interogative au un impact important asupra conduitei verbale și asupra comportamentului uman, în general. Ne-am întemeiat analiza acestui tip special de discurs pe afirmațiile lui E. Benveniste, conform căruia interogația reprezintă unul dintre actele de vorbire fundamentale în comunicarea interumană, alături de aserțiune și de structurile imperative<sup>1</sup>.

Ceea ce ne-a determinat să ne angajăm în această cercetare a fost observația că *tinerii nu știu, pur și simplu, să pună întrebări*, chiar atunci când acestea se impun, iar noi am considerat că, cel mai probabil, nu știu să o facă pentru că nu au fost învățați să o facă.

Obiectivul nostru principal a fost de a urmări din perspectiva lingvistică și logico-filosofică eficiența utilizării structurilor interogative în discursul didactic scris, pe care l-am considerat un model de discurs pentru receptori, model ce poate fi ușor de delimitat și de interpretat prin grilele de analiză lingvistică. Deoarece demersul nostru abordează problematica interogației din perspectiva analizei faptelor de limbă, acesta are presupuziții și finalități mai ales în domeniul lingvisticii aplicate.

Întregul nostru interes cu privire la subiectul în discuție s-ar concentra în întrebarea: *În ce măsură este valorificată valența pragmatică a întrebării în auxiliarele didactice?*

### 2. Suportul teoretic

Infrastructura teoretică a analizelor noastre s-a constituit prin atenta cercetare și sintetizare a contribuțiilor unor autorități în materie, pe de o parte, și prin parcurgerea unui mare număr de texte reprezentative pentru tipul de discurs vizat de noi, pe de altă parte. În felul acesta, am reușit să ne constituim o grilă proprie de analiză, aplicată pe un corpus încă neabordat până acum la un nivel amplu, după știința noastră.

Astfel, pentru perspectiva lingvistică, ne-a fost de mare folos monografia *Întrebarea – teorie și practică*, datorată Andrei Șerbănescu. Autoarea afirmă că studiile de specialitate care i-au fost ei accesibile, chiar și atunci când s-au aflat în divergență, au avut darul de a se

---

<sup>1</sup> Émile Benveniste, 1966, *Problèmes de linguistique générale*, I, Paris: Gallimard, p. 130. După câte se știe, la Austin și Searle numai asertivele („verdictive”, la Austin, și „ilustrative” la Searle) și imperativele erau clar definite (ca „exercitive” – la cel dintâi, și „directive” – la cel de-al doilea). Interogația a fost definită ceva mai târziu, ca funcție de anticipare, sub două forme: cerere de informații și confirmare de informații, cf. celebra schemă DAMSL: Allen, J.; Core, M., *Draft of DAMSL; Dialog Act Markup in Several Layers*, <https://markcore.github.io/papers/DAMSL-manual.pdf>

completa<sup>2</sup>. Cum era firesc, am utilizat gramaticile descriptive moderne ale limbii române, GALR, GBLR, dar și ediția 1966 – GAR.

O solidă bază teoretică ne-a furnizat-o culegerea de studii și articole cu privire la structurile interogative din perspectiva logicii<sup>3</sup>, realizată de logicianul român Constantin Grecu.

### 3. Metodele de lucru

Am folosit ca principii, metode și instrumente de lucru în studiul nostru în primul rând pe acelea oferite de *abordările descriptive și normative*. Însă, cum actele de vorbire au întotdeauna o încărcătură logică și psihologică, a trebuit să folosim instrumentele puse la dispoziție de *analiza pragmatică* a discursului, pentru a descoperi modul cum locutorul utilizează resursele lexicosemantice, morfosintactice sau stilistice ale limbii, cu scopul de a obține un anumit răspuns de la alocutor. De asemenea, am procedat la de-construcția și reconstrucția actelor de vorbire de tip interogativ din *perspectiva analizei discursului*. Astfel, am utilizat *analiza logico-semantică* a interogației, discursul didactic fiind o comunicare de mare complexitate, o subclasă a tipologiei discursului normativ<sup>4</sup>. Aici ne-au fost de folos contribuțiile lui Charles Morris care a promovat ca metodă de cercetare *analiza semantică a limbajului*<sup>5</sup>.

### 4. Corpusul de lucru

Analiza *discursului didactic scris* s-a realizat pe un corpus selectat din manualele de limba și literatura română utilizate la nivel liceal, din cele propuse de editurile „Art”, „ALL Educational”, „Corint” și „Niculescu ABC”. Precizăm că manuale Editurii „Art” pun un accent deosebit pe latura aplicativă, ponderea exercițiilor fiind de departe cea mai mare, în relație cu toate celelalte manuale analizate, în timp ce altele conțin mai puține structuri interogative.

### 5. Structura și conținutul lucrării

Lucrarea noastră este structurată în trei capitole care analizează construcțiile interogative selectate în corpusul de lucru din perspectivele logică, lingvistică și pragmatică.

În capitolul *Baza logico-semantică a întrebărilor* ne prevalăm de vechea contribuție a lui Eugeniu Speranția, care propunea patru direcții de cercetare a enunțurilor interogative, ca tip de judecată: *cercetarea analitică, cercetarea adecvării, cercetarea exhaustiunii și*

---

<sup>2</sup> Cf. Andra Șerbănescu, 2002, *Întrebarea – teorie și practică*, Iași: Polirom, p. 11.

<sup>3</sup> Constantin Grecu, 1982, *Logica interogativă și aplicațiile ei*. Selecția textelor, traducerea, studiu introductiv, note și bibliografie de Constantin Grecu. București: Editura Științifică și Enciclopedică.

<sup>4</sup> Cf. Vasile Dospinescu, *Semiotică și discurs didactic*, București: Editura Didactică și Pedagogică, p. 122.

<sup>5</sup> Cf. Charles Morris, 2003, *Fundamentele teoriei semnelor*. Traducere și Cuvânt înainte: Delia Marga, Cluj-Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene.

cercetarea implicației<sup>6</sup>. Logicienii au stabilit câteva condiții care ajută la formularea corectă a unui enunț interogativ: *claritatea, determinarea, neechivocitatea, consecutivitatea*<sup>7</sup>. Există, de asemenea, o serie de piedici în calea unor întrebări corecte<sup>8</sup>, așa-zisele *paralogisme erotetice*: absența unor termeni care dau valoare de adevăr, confuzia sintactică, ambiguitatea unor termeni sau chiar întrebările multiple/consecutive.

Tot în acest capitol arătăm cum *semiotica erotetică*<sup>9</sup>, cu cele trei subdomenii – *sintaxa erotetică, semantica erotetică și pragmatica erotetică* – ne ajută să evităm formularea greșită a întrebărilor. *Întrebările sintactice incorecte* sunt enunțurile fără structură sintactică interogativă, dar funcționează, totuși, ca întrebări (bogat reprezentate în corpusul selectat de noi). *Semantica erotetică* ajută la clasificarea enunțurilor interogative în întrebări semantice corecte/incorecte sau întrebări (ne)determinate semantic. *Pragmatica erotetică* are ca scop primordial identificarea metodelor de sporire sau de reducere a *entropiei întrebării*<sup>10</sup>, pentru a găsi nivelul optim de dificultate.

Capitolul *Perspectiva lingvistică în analiza interogației* reprezintă analiza celor trei clase mari de enunțuri interogative: totale, parțiale, alternative, pornind de la „comportamentul lor în cadrul cuplului întrebare-răspuns”<sup>11</sup>.

*Enunțurile interogative totale (EIT)* ocupă locul al doilea în corpusul nostru de texte, cu 118 structuri interogative, care reprezintă doar 14,76% din totalul de 799 de itemi selectați. În definiția EIT, se remarcă importanța criteriului sintactic<sup>12</sup>, dar și cel logico-morfologic, adică posibilitatea întrebării de a genera răspunsuri prin adverbele profrază *Da/Nu*, cf. GALR și GBLR. În cadrul EIT se pot actualiza diferite cazuri particulare: structurile interogative negative (foarte rare) sau cu presupuziții de adevăr (dar care pot primi drept răspuns *Da/Nu*). Apar frecvent enunțurile complexe sub forma unor „rafale interogative”: duble sau multiple EIT, asocieri EIT + EIP sau chiar EIT + structuri asertive.

---

<sup>6</sup> Eugeniu Speranția, „Observații asupra propozițiilor interogative...”, în: Constantin Grecu, 1982, *op. cit.*, p. 75.

<sup>7</sup> cf. V. F. Berkov, *op. cit.*, pp. 132-133.

<sup>8</sup> Petre Botezatu, *op. cit.*, p. 211.

<sup>9</sup> Denumirea și demersul analitic se bazează pe suportul teoretic pe care îl oferă I.A. Petrov; A.A. Stoliar, 1977, *O pedagogiceskom aspekte semioticesckogo analiza voprosov*, în vol. *Loghika i problemî obuceniia*, Moskva: Pedagoghika, pp. 63-87. Noi am folosit traducerea realizată de Constantin Grecu: I.A. Petrov; A.A. Stoliar, *Despre aspectul pedagogic al analizei semiotice a întrebărilor*, în: C. Grecu, 1982, pp. 292-322.

<sup>10</sup> I.A. Petrov, A.A. Stoliar, *op. cit.*, p. 299.

<sup>11</sup> GALR, vol. II, p. 32.

<sup>12</sup> GAR, vol. II, p. 37: „Când întrebarea se referă la predicatul propoziției sau la predicat împreună cu o parte a propoziției se numește interogativă totală.”

*Enunțurile interogative parțiale (EIP)* sunt cel mai bine marcate la nivelul morfologic<sup>13</sup>, prin prezența cuvântului interogativ. EIP sunt cele mai numeroase în discursul didactic, însumând 572 de ocurențe, ceea ce înseamnă 70,33% din corpusul analizat. Un loc însemnat îl ocupă cele formulate cu următoarele cuvinte interogative: *ce?* – 212; *care?* – 160; *cum?* – 141. De asemenea, EIP se pot actualiza în diferite cazuri particulare, cum ar fi cele cu „tematizare nonprototipică”, cele eliptice sau cele în asociere cu alte EIP ori cu diferite structuri interogative.

*Enunțurile interogative alternative (EIA)* reprezintă un subtip special de enunțuri interogative. Principala trăsătură a acestuia este structura logico-semantică disjunctivă, marcată prin conjuncțiile prototipice ale coordonării disjunctive: *sau, ori*. EIA au atributele unei subclase hibride, din punct de vedere structural și pragmatic, GBLR subliniind înrudirea posibilă cu celelalte două<sup>14</sup> – EIT și EIP. Statistic, enunțurile interogative alternative sunt cele mai puțin utilizate în comunicarea didactică scrisă, cu doar 29 de ocurențe, ce se încadrează în condiționările structurale, intonaționale și comportamentale în context comunicativ specifice acestui tip de interogație, ceea ce reprezintă 3,63% din total.

Capitolul *Interogația în discursul didactic* propune două studii de caz: „*Taxonomia lui Bloom și structurile interogative în discursul didactic scris*”, respectiv „*Structurile interogative și evaluările formale*”. Primul este o analiză a modului în care autorii auxiliarelor utilizează interogațiile, raportându-ne la *taxonomia*<sup>15</sup> lui B. S. Bloom și a colaboratorilor săi. Analiza noastră a pornit de la o observație cu privire la un fragment dintr-un auxiliar didactic, cum că „*întrebările sunt formulate amestecat, fără niciun criteriu*.”<sup>16</sup>, iar studiul nostru confirmă acest adevăr prin analiza integrală a șapte auxiliare alternative. Cel de-al doilea studiu de caz conduce la constatarea că structura interogativă a itemilor de la examenul de bacalaureat este ignorată, deși, după părerea noastră, aceasta ar stimula o mai bună înțelegere a cerințelor formative.

### **Concluzii generale**

- Reprezentând acte de vorbire care reflectă procese cognitive intense, respectiv nevoia de completare sau de confirmare a unei informații, de facilitare a construirii unui raționament cu ajutorul propozițiilor logico-sintactice din gândirea formală de tip

<sup>13</sup> GAR, vol. II, p. 37; GALR, vol. II, p. 34.

<sup>14</sup> Cf. GBLR, p. 608.

<sup>15</sup> B. S. Bloom, M. D. Engelhart, E. J. Furst, W. H. Hill, D.R. Krathwohl, 1956, *Taxonomy of Educational Objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*. New York: David McKay Company.

<sup>16</sup> L. Sfârlea, 2004, „Întrebarea – o cale importantă de acces spre textul literar”, in: *Perspective. Revistă de didactica limbii și literaturii române*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, pp. 27-29.



aristotelic, *întrebările sunt marcate adesea de elemente ale modalizării*. Fenomenul se explică prin dorința emițătorului de a primi un *feedback* care să conțină nu numai informația care îi lipsește, în sine, ci și date suplimentare despre atitudinea colocutorului față de valoarea de adevăr a informației furnizare. Cel mai frecvent operator modal înregistrat în corpusul nostru de texte este verbul *a putea*, în toate ipostazele sale morfosintactice (impersonal cu clitic reflexiv *se*; impersonal fără reflexiv; personal – acordat cu subiectul). Ca frecvență în organizarea structurilor interogative, este urmat de (semi)adverbe de tipul *oare*, *cumva* și apoi de diverse perifraze cu auxiliarul *a fi* + un nume predicativ din seria modalizatorilor adverbiali de tipul *e sigur* sau cu substantive din aceeași sferă logico-semantică (*certitudine*, *îndoială* etc.). Toate acestea dovedesc că principala modalizare „cerută” de actele de vorbire de tip interogativ sunt cele *epistemice*. Enunțul interogativ denotativ reprezintă nivelul de suprafață [„*Vreau să știu*”], iar modalizarea epistemică realizată prin mijloace lexical-gramaticale diverse reprezintă nivelul de profunzime [„*Vreau să știu ce crezi tu despre...*”].

Modalizarea evidențialității este mai rar introdusă în structurile interogative, atunci când emițătorul vrea să afle date suplimentare despre sursele informației pe care o solicită, iar modalizarea deontică și apreciativă lipsesc aproape total, căci valorile de permisivitate sau de apreciere exclamativă nu se pot suprapune celor numite „ale cunoașterii” propriu-zise.

Totul ține de natura comunicării verbale interumane, în esența ei, ceea ce ne dovedește, o dată în plus, că enunțurile interogative reflectă, din perspectivă structurală și pragmatică, întregul univers lingvistic al unei comunități umane.

- Structurile interogative studiate de noi aparțin mai frecvent tipului „enunțurilor complexe”, adică sunt formulate sub formă de fraze – bimembre, în principiu, dar uneori și plurimembre. Desigur, nu lipsesc interogațiile-propoziție, care în gramaticile tradiționale erau considerate singurele forme reale de enunțuri interogative („interogația directă”), definirea fiind valabilă și pentru asertive, de pildă. Ele caracterizează stilul științific, după cum pot să apară frecvent și în vorbirea uzuală (*Ajungem la timp? Ce se întâmplă?*). Dar, de obicei, în tipul de discurs studiat de noi construcțiile sunt mai complicate – și nu este vorba doar despre coordonarea unor tipuri diferite de enunțuri (Asertiv + Interogativ), ci despre o regentă, redusă de obicei la verbul-predicat, plus o subordonată, din categoria completivelor sau din alte categorii. Analizele ne-au arătat că această preferință se explică prin natura didactică a textului. Emițătorul „încarcă”, uneori exagerat de mult, structura interogativă, pentru a oferi receptorului cât mai multe detalii de natură să genereze un

anumit fel de răspuns, acela care confirmă, pe de o parte, însușirea unor cunoștințe, dar care poate dezvolta, pe de altă parte, gândirea critică, poate facilita descoperirea de tip maieutic a datelor solicitate prin elementul-cheie al întrebării.

- Structurile interogative parțiale sunt nu numai cele mai numeroase, întărind statutul lor de act de vorbire uzual, ci sunt și cele mai clar conturate formal, atât prin marcarea intonațională, exprimată grafic prin semnul „?”, cât și prin cuvintele interogative specifice – pronume sau adjective pronominale interogative (*cine?*, *ce?*, *care?* *cât<sub>1</sub>?*) sau adverbe interogative (*unde?*, *când?*, *cum?*, *cât<sub>2</sub>?*). În textele studiate de noi nu am întâlnit pronumele și adjectivele pentru aprecierea cantitativă. Variantele non-numărabile, cu opoziția de gen *cât/câtă?*, ca și cele numărabile, cu aceleași opoziții, *câți/câte?*; *al câtelea/a câta?*, lipsesc aproape cu desăvârșire în corpusul de lucru selectat din textele didactice. Ele apar doar în patru enunțuri, construite cu structura *cât de*, care solicită un răspuns construit sub formă de apreciere cu categoria intensivului.

- Structurile interogative alternative au cea mai mică pondere în corpusul nostru de lucru, în comparație cu celelalte două tipuri analizate în studiul de față, fiind cel mai slab reprezentat. Însă alternanța logico-semantică impusă de structura disjunctivă solicită receptorul la un efort cognitiv considerabil mai mare decât în cazul EIT sau EIP, punându-l să aleagă între două variante sau între o variantă și un element dintr-o serie de variante de răspuns.

Trebuie să menționăm faptul că în corpusul de texte selectate nu se regăsește nici măcar un singur exemplu de EIA reformulat în vorbire indirectă, chiar dacă în exercițiile finale există mulți itemi în care emițătorul utilizează un verb tip directiv într-o structură de tip imperativ. În schimb, am identificat multe situații care în metalimbajul didactic reprezintă o formă de interogație indirectă: „*Arătați dacă se poate stabili o ierarhie socială sau culturală între ele* (id est: *personaje*).” (L12, 228.). Prin parafrază, am obține: „*Se pune întrebarea **dacă** putem stabili o ierarhie socială...*”.

Structurile interogative alternative conțin în mod vizibil extrem de multe elemente de presuposiție, explicabile prin faptul că se manifestă tot timpul acea tendință a adăugării unei cantități cât mai mari de informații, care amplifică enunțul până la dimensiunile unui ansamblu sintactico-discursiv de tip „explicație/interogație”.

- Numeroase cărți aflate în uzul actului formator în limba română au extrem de puține texte cu „întrebări ajutătoare”, „întrebări de stimulare a gândirii critice” ș.a.m.d. Se merge până acolo încât rubrica intitulată „Întrebări” – obligatorie în directivele funcționale

ale alcătuirii unor asemenea lucrări – conțin doar enunțuri asertive, imperative și directive, în total contrast cu titulatura declarată.

Trebuie să recunoaștem că a scăzut mult, în timp, de la o serie de texte didactice (manuale) la alta, numărul întrebărilor „cu răspuns închis”, întrebări tipice vechilor texte, care vizau simple informații punctual configurate, lipsite de relevanță în procesul stimulării gândirii și în formarea sentimentelor și atitudinilor la tinerii receptori. Întrebări de tipul „Când s-a născut Ion Creangă?”; „Unde a învățat carte?” sunt foarte rare în textele de astăzi, din fericire.

- Am observat că există structuri interogative care dezvoltă o logică prin care se solicită decizia de a alege un răspuns dintr-o mulțime de posibilități. Ceea ce logicienii numesc *întrebări de decizie*, lingviștii și gramaticienii moderni numesc *interogative alternative*. În ceea ce privește corpusul nostru de texte, se remarcă faptul că numărul întrebărilor de decizie/interogativelor alternative este considerabil, însă cele care depășesc doi membri sunt mai rare. Precizăm că, în cazul întrebărilor de decizie, este necesar ca numărul răspunsurilor să fie numai unul, din două sau mai multe posibile, având în vedere constrângerile logice care operează acolo.

- În textele supuse cercetării noastre, întrebările semantic incorecte apar destul de rar, din fericire. Ele sunt identificate în situații în care autorii textelor doresc, în demersul lor, să facă trecerea de la două noțiuni cunoscute la o a treia, care pare a fi media logică a celorlalte. O mai mare distribuție o au întrebările semantic corecte, dar care au un sens echivoc, adică nu sunt determinate semantic, ceea ce presupune, desigur, și un răspuns neunivoc.

- Toate aceste aspecte probează complexitatea structurilor interogative din comunicarea verbală, în general, și importanța utilizării lor corecte în discursul cu valoare formativă, ca în oricare alt fel de discurs, de altfel.

### **Bibliografie selectivă**

ANDERSON, Lorin W.; KRATHWOHL, David R. *et al.* (eds.), 2001, *A Taxonomy for Learning Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Educational Objectives*, Allyn and Bacon Published by Boston, MA © 2001 by Pearson Education.

APOSTEL, Leo, „A Proposal in the Analysis of Questions”, *in: Logique et Analyse*, no. 48, Dec. 1969, pp. 376-381, selectată, tradusă și inclusă în culegerea lui Constantin Grecu cu titlul *O propunere în analiza întrebărilor*, *in: GRECU, Constantin, 1982, Logica interogativă și aplicațiile ei*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, pp. 103-108.

AQVIST, Lennart, „Despre analiza și logica întrebărilor”, in: GRECU, Constantin, 1982, *Logica interogativă și aplicațiile ei*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, pp. 87-102.

BÂRLEA, Petre Gheorghe, 1999, *Contraria Latina, Contraria Romania. Sistemul antonimelor în limba latină și reflexele sale în limbile romanice*, București: Editura All.

BÂRLEA, Petre Gheorghe, 2013, *Limba română contemporană*, București: Editura Muzeul Literaturii Române.

BENVENISTE, Émile, 1966, *Problèmes de linguistique générale*, Paris: Gallimard.

BERKOV, V. F., „Analiza logic-formală a întrebării”, in: GRECU, Constantin, 1982, *Logica interogativă și aplicațiile ei*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, pp. 108-144.

BIDU-VRĂNCEANU, Angela; CĂLĂRAȘU, Cristina; IONESCU-RUXĂNDIOIU, Liliana; MANCAȘ, Mihaela; PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, 2005<sup>2</sup>, *Dicționar de științe ale limbii*, (DSL), București: Editura Nemira & Co.

BLOOM, Benjamin S.; ENGELHART, Max D.; FURST, Edward J.; HILL, Walker H.; KRATHWOHL, David R., 1956, *Taxonomy of Educational Objectives: The classification of educational goals. Handbook I: Cognitive domain*, New York: David McKay Company.

BOTEZATU, Petre, 1980, „Erotetica – logica întrebărilor (principii și aplicații)”, in: *Revista de filozofie*, nr. 4, 1980, pp. 429-438, preluat in: Constantin Grecu, 1982, *Logica interogativă și aplicațiile ei*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, pp. 203-222.

CHARAUDEAU, Patrick, 1992, *Grammaire du sens et de l'expression*, Paris: Hachette Éducation.

COȘERIU, Eugenio, 1989, „Principii de sintaxă funcțională”, in: *Travaux de linguistique et de philologie*, XXVII, Strasbourg-Nancy, pp. 5-46. Text reluat și în *Dacoromania*, serie nouă, I, 1994-1995, pp. 29-68.

CRISTEA, Teodora; STOEAN, Carmen-Ștefania, 2004, *Modalités d'énonciation*, București: Editura ASE.

DOSPINESCU, Vasile, *Semiotică și discurs didactic*, București: Editura Didactică și Pedagogică.

FISKE, John, 2003, *Introducere în științele comunicării*. Traducere în limba română de Monica Mitarcă, Iași: Editura Polirom.

GRAUR, Alexandru (coord.), 1966, *Gramatica limbii Române*, Vol. al II-lea. Ediția a II-a revăzută și adăugită, tiraj nou, (GAR), București: Editura Academiei Republicii Socialiste România.

GRECU, Constantin, 1982, „Structura și funcțiile logicii interogative (Studiu introductiv)”, in: GRECU, Constantin, 1982, *Logica interogativă și aplicațiile ei*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.

GRICE, Paul, 1975, „Logic and Conversation”, in: COLE. Peter; MORGAN, Jerry, 1975, *Syntax and semantics 3: Speech arts*, New York, London: Academic Press, p. 41-56.

GRIZE, Jean-Blaise, 1997, *Logique et langage*, Paris: Ophrys.

GUȚU ROMALO, Valeria (coord.), 2005/2010, *Gramatica limbii române*, Vol. I. *Cuvântul*. Vol. II. *Enunțul*, (GALR), București: Editura Academiei Române.

GUȚU, Gheorghe, 2012, *Dicționar latin-român*, București: Editura Humanitas.

HEIDEGGER, Martin, 2019, *Sein und Zeit*, 1927/2006<sup>19</sup>, cf. versiunea românească, *Ființă și timp*. Traducere din limba germană de Gabriel Liiceanu și Cătălin Cioabă, București: Editura Humanitas.

HINTIKKA, Jaakko, 1976, *The Semantics of Questions and the Questions of Semantics: Case Studies in the Interrelations of Logic, Semantics, and Syntax*, Amsterdam: North-Holland.

ICHIM STOICHIȚOIU, Adriana, 2004, „Competența comunicativă și lingvistică. O perspectivă funcțional-normativă”, in: *Limba și Literatura Română*, Societatea de Științe Filologice din România, nr. 3/2004, p. 9-13.

IORDAN, Iorgu, 1937, *Limba română contemporană*, București, Editura Ministerului Învățământului.

JAKOBSON, Roman, 1964, „Linguistică și poetică”, in: *Probleme de stilistică. Culegere de articole*, București: Editura Științifică, pp. 83-125.

MORRIS, Charles, 1946/2020, *Signs, Language and Behaviour*, New-York: Prentice-Hall/ Chicago: Barakaldo Books.

MORRIS, Charles, 2003, *Fundamentele teoriei semnelor*. Traducere și *Cuvânt înainte*: Delia Marga, Cluj-Napoca: Editura Fundației pentru Studii Europene.

MUREȘAN, Alexandru-V., 2004, „Întrebarea – obiect de studiu al logicii sau al lingvisticii? Schița unei logici a întrebărilor sau punctul de vedere al unui logician”, in: *Perspective*, anul V, nr. 1(8), 2004, pp. 10-17.

OLARIU, Florin-Teodor, „Reguli, constrângeri și principii conversaționale: interacțiunea verbală ca univers agonal reglementat”, in: *Anuar de Lingvistică și Istorie Literară*, Iași, tom XLVII–XLVIII, 2007-2008, p. 127-164.

PANĂ DINDELEGAN, Gabriela (coord.), 2010/2016, *Gramatica de bază a limbii române* (GBLR), București: Editura Univers Enciclopedic Gold.

PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, 1974, *Sintaxa transformațională a grupului verbal în limba română*, București: Editura Academiei.

PANĂ DINDELEGAN, Gabriela, coord., 2019, *Gramatica limbii române pentru gimnaziu*, București: Univers Enciclopedic Gold.

PETROV, I.A.; A.A. Stoliar, 1977/1982, *Despre aspectul pedagogic al analizei semiotice a întrebărilor*, in: GRECU, Constantin, 1982, *Logica interogativă și aplicațiile ei*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, pp. 292-322.

PLETT, Heinrich F., 1983, *Știința textului și analiza de text. Semiotică, lingvistică, retorică*, București: Univers.

SAUSSURE, Ferdinand de, 1916, *Cours de linguistique générale*, texte établi par Charles Bally, Albert Sechehaye et Albert Riedlinger, Paris: Payot, 1971. *Curs de lingvistică generală*. Traducere și cuvânt înainte de Irina Izverna Tarabac. Iași: Editura Polirom.

SÂMBOTEANU, T., 2014-2015, *Actele de vorbire indirecte realizate prin structuri interogative. Buletin de lingvistică (Chișinău)*.

SEARLE, J. R., 1969, *Speech Acts*, Oxford: Oxford University Press.

SFÂRLEA, L., 2004, „Întrebarea – o cale importantă de acces spre textul literar”, in: *Perspective. Revistă de didactica limbii și literaturii române*, Cluj-Napoca: Casa Cărții de Știință, pp. 27-29.

SPERANȚIA, Eugeniu, *Observații asupra propozițiilor interogative. Proiectul unei „logici a problemei”*, in: GRECU, Constantin, 1982, *Logica interogativă și aplicațiile ei*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, p. 74-85.

STATI, Sorin, 1967, *Teorie și metodă în sintaxă*, București: Editura Academiei.

ȘĂINEANU, Lazăr, 1887/1999, *Încercare asupra semasiologiei limbei române*, București: Tipografia Academiei Române/ Timișoara: Editura de Vest.

ȘERBĂNESCU, Andra, 2002, *Întrebarea – teorie și practică*, Iași: Editura Polirom.

VASILIU, Emanuel; GOLOPENȚIA-ERETESCU, Sanda, 1969, *Sintaxa transformațională a limbii române*, București: Editura Academiei.

ZAFIU, Rodica, 2014, „Improvizații”, in: *Dilema Veche*, nr. 542, 3-9 iulie 2014, p. 4.